ЗАКОН ЗА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ

"Сл. весник на Р Македонија" бр.60/03 од 22.09.2003 година

I. ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој закон се уредуваат условите за избор и разрешување, надлежноста и начинот на работата на Народниот правобранител.

Член 2

Народниот правобранител е орган на Република Македонија кој ги штити уставните и законските права на граѓаните и на сите други лица кога им се повредени со акти, дејствија и пропуштања на дејствија од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања и кој презема дејствија и мерки за заштита на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и јавните установи и служби.

Член 3

Народниот правобранител е независен и самостоен во вршењето на функцијата.
Народниот правобранител работите од својата надлежност ги врши врз основа и во рамките на Уставот, законот и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот.
Во постапката Народниот правобранител може да се повика и на начелото на правичност.

Член 4

Седиштето на Народниот правобранител е во Скопје.
Народниот правобранител има печат во кој е содржан називот и седиштето, грбот и името Република Македонија.
На зградата во која е сместен Народниот правобранител се истакнува називот и седиштето, грбот и знамето на Република Македонија.

II. УСЛОВИ ЗА ИЗБОР И РАЗРЕШУВАЊЕ НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ

Член 5

Собранието на Република Македонија, по предлог на надлежната комисија на Собранието, го избира и разрешува Народниот правобранител со мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, при што мора да има

мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците што не се мнозинство во Република Македонија. Народниот правобранител се избира за време од осум години, со право на уште еден избор.
Народниот правобранител има повеќе заменици. Бројот на замениците на Народниот правобранител го определува Собранието на Република Македонија на предлог на народниот правобранител.
Замениците на народниот правобранител, по предлог на народниот правобранител ги избира и разрешува Собранието на Република Македонија со мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците што не се мнозинство во Република Македонија, Замениците на народниот правобранител се избираат за време од осум години, со право на повторен избор.
Постапката за избор на народниот правобранител и неговите заменици започнува три месеци пред истекот на нивниот мандат.
Во случај на отсуство или спреченост народниот правобранител го заменува заменикот според утврден распоред од народниот правобранител.

Член 6

За народен правобранител може да биде избрано лице кое ги исполнува општите услови определени со закон за засновање на работен однос во орган на државната управа, дипломиран правник кој има работно искуство над девет години на правни работи и чија активност е докажана во областа на заштитата на правата на граѓанинот и ужива углед за вршење на функцијата народен правобранител.
За заменик на народниот правобранител може да биде избрано лице кое ги исполнува општите услови определени со закон за засновање на работен однос во орган на државната управа, дипломиран правник кој има работно искуство над седум години на правни работи и чија активност е докажана во областа на заштитата на правата на граѓанинот и ужива углед за вршење на функцијата заменик на народниот правобранител.
При избор на заменици на народниот правобранител без да се нарушат условите пропишани со закон се обезбедува соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во Република Македонија.

Член 7

Народниот правобранител пред стапувањето на функцијата дава свечена изјава пред претседателот на Собранието на Република Македонија, која гласи:
´Изјавувам дека функцијата народен правобранител ќе ја вршам совесно и одговорно и ќе ги почитувам Уставот и законите на Република Македонија,”

Член 8

Функцијата народен правобранител е неспоива со вршење на друга јавна функција и професија или со членување во политичка партија.

Член 9

Народниот правобранител се разрешува:
1) ако сам го побара тоа;
2) ако биде осуден за кривично дело на безусловна казна затвор од најмалку шест месеци;
3) ако трајно ја загуби психофизичката способност за вршење на функцијата народен правобранител што се утврдува врз основа на наод и мислење на надлежна здравствена институција;
4) ако ги исполнува условите за старосна пензија и
5) заради нестручно, пристрасно и несовесно вршење на функцијата народен правобранител.

Член 10

Одредбите од членовите 7, 8 и 9 на овој закон се однесуваат и на замениците на народниот правобранител.

III. НАДЛЕЖНОСТ И НАЧИН НА РАБОТА

Член 11

Народниот правобранител во вршењето на работите од својата надлежност презема дејствија и мерки за кои е овластен со овој закон заради заштита на уставните и законските права на граѓаните или заштита на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници кога се повредени од органите од членот 2 на овој закон.

Член 12

Народниот правобранител презема дејствија и мерки за заштита од неоправдано одолжување на судските постапки или несовесно и неодговорно вршење на работите на судските служби, неповредувајќи ги принципите на самостојност и независност на судската власт.
Народниот правобранител не постапува по предмети за кои е во тек судска постапка, освен во случаите од ставот 1 на овој член.

Член 13

Постапката за заштита на уставните и законските права на граѓаните пред народниот правобранител се покренува со поднесување претставка.
Секое лице може да поднесе претставка до Народниот правобранител кога ќе оцени дека му се повредени уставните и законските права или кога се повредени начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите од член 2 на овој закон.
Народниот правобранител може да покрене постапка и по сопствена

иницијатива, доколку оцени дека на граѓаните им се повредени уставните и законските права утврдени во членот 2 на овој закон.

Член 14

Во постапката пред Народниот правобранител службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо.
Во постапка што се води пред Народниот правобранител друг јазик што го зборуваат најмалку 20 % од граѓаните и неговото писмо, исто така, е службен јазик. Одредбите на Законот за општа управна постапка кои се однесуваат на употребата на јазиците соодветно се применуваат и во постапката пред Народниот правобранител.

Член 15

Секое лице во комуникацијата со Народниот правобранител може да употреби еден од службените јазици и неговото писмо, а Народниот правобранител одговора на македонски јазик и неговото кирилско писмо, како и на службениот јазик и писмо што го употребува подносителот на претставката.

Член 16

Претставката поднесена до Народниот правобранител треба да биде потпишана и да содржи лични податоци за подносителот и да ги содржи околностите, фактите и доказите врз кои се темели претставката.
Во претставката треба да бидат наведени органот, организацијата, установата или лицето на кое се однесува претставката, како и да се наведе дали подносителот веќе вложил правни средства и кои правни средства ги вложил.
Претставката за покренување на постапка се поднесува писмено или усно на записник.
Претставката со која се иницира постапката нема пропишана форма,
Подносителот на претставката е ослободен од плаќање такси за постапката пред Народниот правобранител.

Член 17

Народниот правобранител е должен по претставката да постапува совесно, непристрасно, ефикасно и одговорно.
При постапувањето по претставката Народниот правобранител од заинтересираните страни е должен да ги прибави сите факти и докази што се од суштествено значење за одлучување по претставката.

Член 18

Народниот правобранител во текот на постапката по претставката е должен да ја почитува приватноста и тајноста на податоците што се однесуваат на подносителите од членот 16 на овој закон.

Член 19

Народниот правобранител, постапувајќи по претставката, може:
- да не покрене постапка,

- да покрене постапка и
- да ја запре или прекине постапката.

Член 20

Народниот правобранител нема да покрене постапка по претставката ако:
- претставката е анонимна, освен ако се работи за прашање од општ интерес;
- со претставката се навредува органот или се злоупотребува правото на поднесување претставка;
- претставката не е комплетна и ако подносителот по претходното укажување од Народниот правобранител не ја дополнил претставката;”
- од претставката се констатира дека се работи за помалку значаен случај кој и по завршеното испитување не би можел да даде соодветни резултати;
- од самата претставка, околностите и приложените факти и докази произлегува дека не се работи за повреда на уставните и законските права на подносителот или лицето во име на кое е поднесена претставката од органите од членот 2 на овој закон;
- не е надлежен да постапува;
- од дејствието или од последната одлука на органот, организацијата или установата изминало повеќе од една година, освен ако оцени дека подносителот го пропуштил рокот од оправдани причини и
- по предметот на претставката во тек е судска постапка, освен за работите од членот 12 став 1 на овој закон,

Кога Народниот правобранител нема да покрене постапка по претставката согласно со ставот 1 на овој член е должен во рок од 15 дена од денот на приемот на претставката да го извести подносителот на претставката и да му ги објасни причините поради кои ја отфрла претставката и по можност да му го појасни начинот на кој може да го оствари правото.

Член 21

Народниот правобранител ќе покрене постапка по поднесена претставка или по сопствена иницијатива ако од наводите, доказите и фактите приложени кон претставката или од сознанијата добиени на друг начин основано произлегува дека од страна на органите од членот 2 на овој закон се повредени уставните и законските права на граѓаните или се повредени начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците.

Ако Народниот правобранител покрене постапка по сопствена иницијатива или ако друго лице во име на оштетениот му се обрати со претставка, за покренување на постапката е потребна согласност од оштетениот на кого му се повредени уставните и законските права или се повредени начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците.

Кога Народниот правобранител покренува постапка по сопствена иницијатива за повреда на уставните и законските права на поголем број граѓани, малолетни, немоќни и лица со одземена деловна способност, не е потребна согласност од ставот 2 на овој член. За покренувањето на постапката Народниот правобранител ги известува лицата на кои таа се

однесува, во рок од 15 дена од денот на покренувањето на постапката.

Член 22

Кога народниот правобранител ќе одлучи да покрене постапка за тоа го известува подносителот на претставката во рок од 15 дена од денот на приемот на претставката.

Член 23

Народниот правобранител ќе ја запре или прекине постапката по претставката ако;
- по завршувањето на постапката по претставката се констатира дека не се работи за повреда на уставните и законските права на подносителот од органите од членот 2 на овој закон;
- во текот на постапката по претставката подносителот поведе судска постапка;
- подносителот на претставката не покажува интерес за натамошно водење на постапката;
- подносителот во текот на постапката ја повлече претставката;
- во текот на постапката подносителот на претставката починал, освен ако наследниците не бараат продолжување на започнатата постапка и
- подносителот во меѓувреме го остварил правото од претставката.

Кога Народниот правобранител ќе ја запре или прекине постапката по претставката, должен е веднаш, а најдоцна во рок од 15 дена од денот на настанувањето на околноста за запирање или прекинување на постапката, да го извести подносителот на претставката и да му ги објасни причините поради кои ја запира или прекинува постапката и по можност да му го појасни начинот на кој може да го оствари правото.

Член 24

Заради испитување на претставката, Народниот правобранител во рамките на својата надлежност, кои органите од членот 2 на овој закон, може да ги преземе следниве дејствија и мерки:
- да побара потребни објаснувања, информации и докази за наводите во претставката;
- да влезе во службените простории и да изврши непосреден увид во предметите и работите од нивна надлежност;
- да повика на разговор избрано или именувано лице, службено лице и секое друго лице кое може да даде определени податоци во постапката;
- да побара мислење од научни и стручни институции и
- да преземе други дејствија и мерки определени со закони или друг пропис.

Бараните објаснувања, информации и докази од ставот 1 алинеја 1 на овој член, органите од членот 2 на овој закон се должни да му ги достават на Народниот правобранител веднаш, а најдоцна во рок од осум дена од денот на приемот на барањето за доставување на податоците, Ако од објективни причини се спречени тоа да го сторат се должни, без одлагање, писмено да го известат Народниот правобранител за причините поради кои не се во можност да постапат.

Ако народниот правобранител оцени дека причините од ставот 2 на овој член се оправдани ќе определи нов рок за доставување на бараните објаснувања, информации и докази.
Одбивањето и непочитувањето на барањата на Народниот правобранител за преземањето на дејствијата од ставот 2 на овој член се смета за попречување на работата на Народниот правобранител.

Член 25

Народниот правобранител може за попречувањето на работата од членот 24 став 4 на овој закон со посебен извештај да го информира непосредно повисокиот орган, функционерот кој раководи со органот од членот 2 на овој закон или Владата на Република Македонија, а доколку тие не ги преземат потребните мерки, Собранието на Република Македонија.
Народниот правобранител може, кога е утврдена повреда на уставните и законските права, на трошок на органот од член 2 на овој закон на која се однесува предметот, случајот да го објави во средствата за јавно информирање.

Член 26

Лицата од членот 24 став 1 алинеја 3 на овој закон се должни да се јават на поканата на Народниот правобранител и да ги дадат потребните објаснувања во врска со поднесената претставка.
На барање на народниот правобранител, претседателот на Република Македонија, претседателот на Собранието на Република Македонија, претседателот на Владата на Република Македонија и другите функционери кои раководат со органите од членот 2 на овој закон, се должни лично да го примат без одлагање.

Член 27

Органите од членот 2 на овој закон се должни да соработуваат со Народниот правобранител и на негово барање да му ги обезбедат сите докази, податоци и информации, без оглед на степенот на доверливост и да му овозможат спроведување на постапката.
Народниот правобранител е должен да ја чува државната и службената тајна на начин и под услови утврдени со закон и со друг пропис.

Член 28

Народниот правобранител може да го даде своето мислење на органите од членот 2 на овој закон во однос на заштитата на уставните и законските права и заштитата на начелата на недискриминација и соодветната и правична застапеност на припадниците на заедниците за предметот што е во постапка, без оглед на видот и степенот на постапката што е во тек пред органите од членот 2 на овој закон.
Во однос на состојбите со обезбедувањето почитување и заштита на уставните и законските права и начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците, народниот правобранител, во рамките на својата надлежност, може по сопствена иницијатива да упатува препораки, мислења и критики до органите од

членот 2 на овој закон.

Член 29

Народниот правобранител, во рамките на својата надлежност, ги следи состојбите во однос на обезбедувањето почитување и заштита на уставните и законските права на граѓаните и почитување на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците и со вршење посети и увиди во органите од членот 2 на овој закон.

Член 30

Народниот правобранител може до овластените предлагачи да дава иницијатива за измена и дополнување на закони и други подзаконски акти и нивно усогласување со меѓународни договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Македонија.

Народниот правобранител може да поднесе предлог до Уставниот суд на Република Македонија за оценување на уставноста на законите и уставноста и законитоста на другите прописи или општи акти.

Член 31

Народниот правобранител ги следи состојбите на почитувањето и заштитата на уставните и законските права на лицата во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена.

Народниот правобранител особено ги следи состојбите на почитувањето и заштитата на уставните и законските права на приведените, притворените и лицата кои издржуваат казна затвор или воспитно- поправна мерка во казнено- поправните и воспитно- поправните установи.

Посетите и увидите од ставовите 1 и 2 на овој член, народниот правобранител може да ги изврши во секое време без претходна најава и одобрение, како и да разговара со лицата сместени во овие органи, организации или установи без присуство на службени лица.

Лицата лишени од слобода имаат право претставката да ја достават до Народниот правобранител во затворен плик без проверка од службените лица на органот, организацијата или установата во која се сместени и да добијат одговор во затворен плик без проверка од службените лица.

Член 32

Кога народниот правобранител ќе констатира дека се повредени уставните и законските права на подносителот на претставката од органите од членот 2 на овој закон или пак се направени други неправилности, може:

- да даде препораки, предлози, мислења и укажувања за начинот на отстранување на констатираните повреди;
- да предложи повторно да се спроведе определена постапка согласно со законот;
- да покрене иницијатива за поведување на дисциплинска постапка против службено, односно одговорно лице и
- да поднесе барање до надлежниот јавен обвинител за покренување на постапка заради утврдување на казнена одговорност,

Член 33

Кога Народниот правобранител ќе констатира дека се повредени уставните и законските права на подносителот на претставката од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања или дека се повредени начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедницата во органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и јавните установи и служби или пак се направени други неправилности и доколку оцени дека извршувањето на управниот акт ќе произведе ненадоместлива штета за правото на заинтересираното лице, ќе бара:

- времено одложување на извршувањето на управниот акт до одлуката на второстепениот орган и
- времено одложување на извршувањето на управниот акт до донесување на одлука од надлежниот суд.

Органите од членот *2* на овој закон се должни веднаш, а најдоцна во рок од три дена од денот на приемот на барањето доставено од Народниот правобранител да ја донесат и да ја достават до Народниот правобранител одлуката со која управниот акт е времено одложен од извршување.

Надлежните органи се должни по завршувањето на постапката, одлуката да ја достават и до Народниот правобранител.

Член 34

Органите од членот 2 на овој закон се должни да го известат народниот правобранител за преземените мерки за спроведување на неговите барања, предлози мислења, препораки или укажувања во рокот што тој ќе го определи, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на приемот на барањето доставено од Народниот правобранител,

Ако органот не го извести Народниот правобранител согласно со ставот 1 на овој член или пак неговите заклучоци, барања, предлози, мислења, препораки или укажувања само делумно ги прифати, Народниот правобранител со посебен извештај за тоа го информира непосредно повисокиот орган, функционерот кој раководи со органот од членот *2* на овој закон или Владата на Република Македонија, а доколку тие не ги преземат потребните мерки, Собранието на Република Македонија.

Народниот правобранител може, кога е утврдена повреда на уставните и законските права, на трошок на органот од ставот 2 на овој закон на која се однесува предметот, случајот да го објави во средствата за јавно информирање.

Член 35

Ако органите од членот 2 на овој закон постапат по барањата, препораките, мислењата, предлозите и укажувањата од членот 34 на овој закон во определениот рок, Народниот правобранител ќе констатира дека постапката е завршена и за тоа веднаш ќе го извести подносителот на претставката.

IV. ЈАВНОСТ НА РАБОТАТА

Член 36

За степенот на обезбедувањето почитување, унапредување и заштита на уставните и законските права на граѓаните и за почитувањето на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците од страна на органите од членот 2 на овој закон, Народниот правобранител го информира Собранието на Република Македонија со годишен извештај.

Извештајот од ставот 1 на овој член Собранието на Република Македонија го разгледува на седница на Собранието на која задолжително присуствуваат членови на Владата на Република Македонија, односно нејзини претставници.

Извештајот на Народниот правобранител задолжително се објавува во средствата за јавно информирање.

Член 37

Народниот правобранител за работите од својата надлежност на органите на единиците на локалната самоуправа на чие подрачје е организирана канцеларија како организациона единица на Народниот правобранител, може да им достави посебен извештај.

Посебните извештаи од ставот 1 на овој член, соопштенијата и другите преземени дејствија Народниот правобранител може да ги објави во средствата за јавно информирање.

V. ПРАВНА ПОЛОЖБА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ

Член 38

Народниот правобранител и замениците на народниот правобранител не можат да бидат повикани на одговорност за дадено мислење и преземени дејства, мерки и активности во вршењето на својата функција.

Член 39

Народниот правобранител, замениците на народниот правобранител и вработените во стручната служба на Народниот правобранител имаат службена легитимација.

Образецот, содржината, постапката и начинот на издавање, користење и одземање на службената легитимација со општ акт ги пропишува народниот правобранител.

Член 40

Народниот правобранител и замениците на народниот правобранител кои до изборот биле во работен однос, имаат право во рок од 30 дена од престанокот на мандатот да се вратат на работно место кое одговара на нивниот степен на стручна подготовка.

Член 41

Народниот правобранител, замениците на народниот правобранител и вработените во стручната служба на Народниот правобранител имаат право и обврска на постојано стручно оспособување и усовршување.
За потребите на стручното оспособување и усовршување се обезбедуваат посебни средства во делот на Буџетот наменет за Народниот правобранител.

Член 42

Како посебни права на народниот правобранител и на замениците на народниот правобранител при вршењето на функцијата се сметаат:
- правото да влегуваат и да имаат слободен пристап на станиците, аеродромите и пристаништата само со покажување на службената легитимација;
- правото на бесплатна употреба на јавен, сувоземен или езерски сообраќај на територијата на Република Македонија и
- правото на посебна заштита на неговата личност, семејството и имотот, по негово барање доставено до полицијата во местото на живеење, секогаш кога за тоа постојат сериозни причини за неговата безбедност.

VI. СТРУЧНА СЛУЖБА

Член 43

Општите акти за организација на работата и систематизација на работните места со кои се утврдува и видот и бројот на државните службеници и работниците и нивните работни задачи, ги донесува народниот правобранител.

Член 44

Заради извршување на работите од надлежност на народниот правобранител се организираат следниве канцеларии како подрачни организациони единици на Народниот правобранител:
1. Канцеларија на Народниот правобранител во Тетово;
2. Канцеларија на Народниот правобранител во Кичево;
3. Канцеларија на Народниот правобранител во Штип;
4. Канцеларија на Народниот правобранител во Струмица;
5. Канцеларија на Народниот правобранител во Куманово и
6. Канцеларија на Народниот правобранител во Битола.

Со канцелариите на Народниот правобранител раководи заменик на народниот правобранител.
Народниот правобранител со општ акт поблиску го регулира начинот на работата и бројот на вработените, во канцелариите на Народниот правобранител, кои ги вршат работите од надлежност на Народниот правобранител.

Член 45

Заради поефикасна и поуспешна заштита на уставните и законските права на граѓаните во одделни области, Народниот правобранител може да формира и организира одделенија.

Народниот правобранител со општ акт поблиску го регулира начинот на работа и бројот на вработените во одделенијата кои ќе ги вршат работите во областа од надлежност на Народниот правобранител.

Член 46

Народниот правобранител од редот на раководните државни службеници именува генерален секретар.

Мандатот на генералниот секретар на Народниот правобранител трае колку и мандатот на народниот правобранител.

Генералниот секретар на Народниот правобранител раководи со стручната служба.

Член 47

Народниот правобранител за својата работа донесува Деловник за работа на Народниот правобранител.

Со Деловникот за работа на Народниот правобранител поблиску се уредуваат начинот на работењето и постапката пред Народниот правобранител.

Деловникот за работа на Народниот правобранител се објавува во "Службен весник на Република Македонија".

VII. СРЕДСТВА ЗА РАБОТА

Член 48

Народниот правобранител заради извршување на неговата функција во неговата служба има соодветни ресурси, средства и персонал.

Средствата за работа на Народниот правобранител се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија.

Собранието посебно го гласа разделот наменет за Народниот правобранител во Буџетот на Република Македонија.

Член 49

Платата и другите надоместоци на народниот правобранител и замениците на народниот правобранител се определуваат со закон.

VIII. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 50

Деловникот за работа на Народниот правобранител и актите за организација на работата и систематизација на работните места, ќе се усогласат со одредбите на овој закон во рок од шест месеци од денот на влегувањето во сила на законот.

Актот за начинот на остварување на посебните права на народниот правобранител, замениците на народниот правобранител и овластените лица од народниот правобранител од членот 42 на овој закон и актот за начинот на работата и бројот на вработените во организационите единици на Народниот правобранител од членот 44 став 3 на овој закон, ќе се донесат во рок од шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.
Одлуката за бројот на замениците на народниот правобранител од членот 5 став 2 на овој закон, ја донесува Собранието на Република Македонија во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 51

Организационите единици ќе започнат со работа најдоцна во рок од шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 52

Со денот на влегувањето во сила на овој закон престанува да важи Законот за Народниот правобранител ("Службен весник на Република Македонија" бр. 7/97).

Член 53

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".